Shri R R Lalan College

Name :- Vasani Madhavi S.

Std :- T.Y B.A

Rollno :- 299

PRN no :- COC2025299

S. Signa :- Madhavi

T. Signa :-

Madhavi

Page ______
Date ______

2 વિશિષ્ટ પ્રકારના ગ્રાહકો વિશે વિસ્તૃત ચર્ચા કરો ?

- નાના ગ્રાહકો :-

- ભારતમાં 18 વર્ષથી નાની ઉંમરની વ્યક્તિને કાયદા હેઠળ નાના ગણવામાં આવે છે. [Indian Majority Act 1875, Indian Contract Act 1872 કલમ 11 પ્રમાણે].

- નાના વ્યક્તિ પોતાના નામે કરાર કરી શકતા નથી. એટલે બેંક ખાતું પણ પોતાના નામે એકલા ચલાવી શકતા નથી.

નાનાનું બેંક ખાતું કેવી રીતે ખોલાય ? :-

- ખાતું નાનાના નામે ખોલાય પણ તેના માતા-પિતા કે કોર્ટ દ્વારા નિમાયેલ ગાર્ડિયનની સાથે ખોલવું પડે.

- ખાતાનું નામ લખાય આ રીતે:

- માસ્ટર રાહુલ શાહ (નાના) દ્વારા ગાર્ડિયન શ્રીમતી પાર્વતીબેન શાહ

- અથવા મિસ કિર્તી પટેલ by father & Natural Guardian Shri Maheshbhai patel".

- 18 વર્ષ પુરા થાય ત્યારે શું થાય ? :-

જ્યારે નાની વ્યક્તિ 18 વર્ષની થાય છે.

બેંક તેને પત્ર લખે છે કે "હવે તમે પુખ્ત થયા છો. નવું KYC કરાવ

નવી સહી આપવી પડે.

જુનુ ખાતુ બંધ કરીને નવુ ખાતું ખોલવાનો અથવા જુનુ ખાતુ ને પુનઃ ખોલવાનો કહેવાય.

કોઈ ગાર્ડિયનની જરૂર નથી, બધું પોતે ચલાવી શકે.

મુગ્ધના નિયમો :-

નાના પોતે લોન લઈ શકતા નથી.

નાના બીજાની લોન આપવાની ગેરંટી આપી શકતા નથી.

નાના નોમિની તો બની શકે છે. પણ પૈસા ૧૮ વર્ષ પછી જ મળે.

આ રીતે બેંકો નાના બાળકોના હિતોનું રક્ષણ કરે છે. અને કાયદાનું પણ પાલન કરે છે.

અભણ :-

જે વ્યક્તિ વાંચી-લખી શકતા નથી અને પોતાનું નામ પણ લખી શકતા નથી તેને બેન્કિંગમાં Illiterate Person કહેવામાં આવે છે. આવી વ્યક્તિ સહી કરવાની બદલે આંગળીઓના ટીપો આપે છે.

આંગળીના ટીપાના નિયમો :-

પુરુષ → ડાબા હાથની અંગુઠો

સ્ત્રી → જમણા હાથની અંગુઠો

Madhav
Page
Date

ટીપું લીધા પછી બેન્ક કર્મચારી લખે છે. "Left Thumb Impression of Shri Ramabhai Patel" or "Right Thumb Impression of Smt. Kantaben Desai."

ખાતું ખોલવાની પ્રક્રિયા :-

- ફોટો જરૂરી (ખાતુ ખોલવાના ફોર્મ પર અને SS card પર).
- ઓછામાં ઓછા 2 સાક્ષીઓ જરૂરી જે લખતા-વાંચતા હોય
- વીડિયો KYC પણ કરાવી શકાય (હવે ઘણી બેન્કોમાં ઉપલબ્ધ છે)

અંધ ગ્રાહક :-

- અલગ વ્યક્તિથી બિલકુલ અલગ. અંધ વ્યક્તિને બેન્કમાં સંપૂર્ણ સ્વતંત્ર ગ્રાહક ગણવામાં આવે છે. કારણ કે
- તે વાંચી-લખી શકે છે, (બ્રેઈલમાં)
- તે સહી કરી શકે છે. (પોતાની નિયમિત સહી)
- કાયદા હેઠળ તેની ક્ષમતા પૂર્ણ છે. Indian Contract Act મુજબ
- RBI ની સ્પષ્ટ સૂચના છે. અંધ વ્યક્તિઓ સ્વતંત્ર રીતે બેંક ખાતું ખોલવા અને ચલાવવા માટે સંપૂર્ણપણે સક્ષમ છે. (Bilnd persons are fully competent to open and operate bank account independently.)

ખાતુ ખોલવાની પ્રક્રિયા :-

- સામાન્ય ગ્રાહક જેવું જ ફોર્મ ભરાય છે
- સહી પોતે જ કરે છે. (જેવી રોજ કરતા હોય.)
- ફોટો અને નોર્મલ KYC
- જો વ્યક્તિ બ્રેઈલમાં લખી-વાંચી શકતી હોય તો બ્રેઈલ ફોર્મ પણ આપે

ઉદા:- 28 વર્ષના વિજયલાલ IT પ્રોફેશનલ છે. જન્મથી અંધ છે. તેઓ
HDFC બેંકમાં સેલેરી ખાતું ખોલાવે છે. → પોતે જ સહી કરે છે. ચકાસાય છે.
ને બેન્કિંગ ચાલુ કરે છે. → બેંક તેમને સ્ક્રીન રીડર સાથે કામ કરતું
નેટ બેન્કિંગ આપે છે, → ડેબિટ કાર્ડ પર બ્રેઇલમાં લખેલું હોય છે.

- પરણિત મહિલા :-

આજની પરણિત મહિલા 100% સ્વતંત્ર ગ્રાહક છે. તે પોતાના નામે ખાતું ખોલી શકે, ચલાવી શકે, લોન લઈ શકે, લોકર લઈ શકે. - એમાં જ પતિની પરવાનગી કે સહીની જરૂર નથી.

ખાતું કેવી રીતે લખાય છે?

આજે 75% મહિલાઓ પોતાના નામે જ ખાતું ખોલાવે છે.

ખાતાનું લખવાની રીત	ઉદાહરણ	ક્યારે વપરાય છે?
માત્ર પોતાના નામે	Smt. Priyanka R shah	સૌથી વધુ વપરાતું
પતિના નામ સાથે	Smt. Priyanka w/o Rajesh	આજકાલ કે જૂની મહિલાઓ પસંદ કરે
મંગળસૂત્ર નામ	Smt. Priyanka Rajeshkumar shah	ગુજરાત - રાજસ્થાનમાં લોકપ્રિય

ઉદા :- કેસવાઈઝ :-

32 વર્ષની નેહાબેન ગૃહિણી છે. પતિ વિદેશમાં છે. તેમણે SBI માં 50 લાખનું હોમ લોન લીધું છે. → ખાતું નામ :- Smt Neha K patel →
લોન પોતાના નામે, પતિની સહીની જરૂર નથી → મહિનો EMI પોતે જ ભરે છે.

Madhavi

Page ____
Date ____

ઉદા:2 બિઝનેસ લુઝાન :-

રેખાબેન પોતાની બ્યુટી પાર્લર ચલાવે છે. HDFC માં કરંટ ખાતુ + ₹ 20 લાખ ઓવરડ્રાઇટ લીધુ છે. → ખાતુ નામ: Rekhaben M. Desai → ચેકબુક, નેટ બેન્કિંગ, ક્રેડિટ કાર્ડ - બધુ પોતાના નામે.

• પાગલ / માનસિક રીતે અસ્વસ્થ ગ્રાહક :-

(ગુજરાતીમાં - સરળ અને સંપૂર્ણ સમજુતી + ઉદાહરણો)

કાયદાકીય સ્થિતિ :-

ભારતીય કરાર કાયદો (Indian Contract Act, 1872 - કલમ 11 & 12 કહે છે.

જે વ્યક્તિ માનસિક રીતે સ્વસ્થ નથી અને વસ્તુની સમજ નથી. તો કરાર કરી શકતો નથી → એટલે તેનુ બેંક ખાતુ એકલુ ચલાવી શકાય નહી. અને નવું ખાતુ પણ ખોલી શકાય નહી.

બેંકને ખબર થાય તો શુ થાય? :-

જો બેંકની ખબર પડી કે ગ્રાહક માનસિક રીતે અસ્વસ્થ છે તો બેન્ક તરત જ ખાતુ ફ્રીઝ (બંધ) કરી દે છે. - નતો જમા નતો ઉપાડ.

• જોઈન્ટ ખાતુ અને તેના ધારકો :-

એક જ ખાતુ જેમાં 2 કે તેથી વધુ વ્યક્તિઓનું નામ હોય અને તેઓ બધા માલિક હોય સૌથી વધુ પતિ-પત્ની માતા

માતા-પિતા-દીકરી, ભાઇ-ભાઇ, બિઝનેસ પાર્ટનર વચ્ચે થાય છે.

જોઇન્ટ ખાતાના ૫ મુખ્ય પ્રકાર

પ્રકાર		કોણ ચલાવી શકે?	મૃત્યુ પછી શું થાય?
Either or Survivor	સૌથી વધુ પ્રચલિત	બંનેમાંથી કોઇ પણ ચલાવી શકે.	બાકીની વ્યક્તિને ખાતું આપું મળી જાય છે.
Anyone or Survivor	બધા કે એક પણ	બધા કે એક પણ ચલાવી શકે.	બાકી રહેલા ખાતાધારકને મળે.
Jointly / Jointly operated	બધાએ સાથે મળીને	બધાની સહી જરૂરી (ચેક/ઉપાડ માટે)	મૃત્યુ પછી પણ બધાની સહી જરૂરી રહે.
Former or Survivor	પહેલા વ્યક્તિ મુખ્ય	માત્ર પહેલી વ્યક્તિ ચલાવે, બીજુ નહીં.	પહેલી વ્યક્તિ મરે તો બીજાને મળે.

ઉદાહરણ :-

1. પતિ-પત્ની. કોઇ એક મરી જાય તો બીજાને તરત પૈસા મળે.
2. માતા (૭૫ વર્ષ) + દીકરી. માતા જીવે ત્યાં સુધી એકલા ચલાવે, પછી દિકરાને
3. બે ભાઇઓનો બિઝનેસ. બંનેની સહી વગર કોઇ ચેક ન નીકળે.
4. દીકરી + પિતા. દીકરી વિદેશમાં હોય તો પિતા ચલાવી શકે.

Madhavi

Page ______
Date ______

• હિન્દુ અવિભાજિત કુટુંબ ગ્રાહક :-

Huf શું છે?

હિન્દુ જૈન શીખ અને બૌદ્ધ કુટુંબ માટે જ છે.
એક અલગ કાનુની વ્યક્તિ માનવામાં આવે છે.
આમાં પૈતૃક મિલકત + કુટુંબની કમાણીનો ઉપયોગ થાય છે.
ટેક્સ રિટર્ન અલગ ભરાય છે. PAN અલગ હોય છે.

ખાતાનું નામ લખાય છે.
કર્તા (સૌથી મોટા પુરુષ કે) + (Huf)

ઉદા :-

Shri Rajeshbhai M. Patel (Huf)
Rajeshbhai M. Patel (Karta) Hindu Undivided family

ખાતું ખોલવા માટે જરૂરી દસ્તાવેજ (કરજીયાત)

દસ્તાવેજ	નોંધ
Huf નું PAN કાર્ડ	Huf ના નામે હોવું જોઈએ.
Huf ડીડ (Huf Deed)	નોટરી કરાવેલી અથવા સ્ટેમ્પપેપર
કર્તાનું KYC (આધાર + PAN)	
બધા કો પાર્સનર્સની લિસ્ટ + જન્મ તારીખ	(કર્તા પત્ની દીકરા - દીકરીઓ પૌત્ર - પૌત્રી)
કર્તાની ઘોષણા	કે તે કર્તા છે. અને કુટુંબ વતી કાર્ય
બેંક પોતાનું Huf ફોર્મ	SBI, HDFC, ICICI - Axix

Madhav
Page
Date

પાર્ટનરશિપ ફર્મ ગ્રાહક :

બે કે તેથી વધુ વ્યક્તિઓ મળીને (બિઝનેસ ચલાવવા માટે) બનાવેલી સંસ્થા. ભારત માં આ Indian Partnership Act.1932 હેઠળ છે.

બેંક માં ખાતુ કેવી રીતે ખોલાય?

ખાતાનું નામ લખાય છે. ઉદાહરણ
ફર્મના નામે M/s. Shreeji Traders
અથવા M/s. Patel Brothers.
(M/s = Messers. પાર્ટનરશિપ ફર્મ)

ખાતુ ખોલવા માટે જરૂરી દસ્તાવેજ (ફરજિયાત)

દસ્તાવેજ	નોંધ
પાર્ટનરશિપ ડીડ	નોટરી કરાવેલી હોવી જોઈએ
ફર્મનું PAN કાર્ડ	ફર્મના નામે જ હોવું જોઈએ
GST સર્ટિફિકેટ	
Shop Act / MSME / Udyam રજિસ્ટ્રેશન	
બધા પાર્ટનરનું KYC (આધાર+PAN)	
Authority Letter	કોઈ માન્ય ચાલશે જેવું
ફર્મની રજિસ્ટર્ડ ઓફિસનો પુરાવો	લાઈટબિલ / રેન્ટ એગ્રીમેન્ટ